

GENDER

úvod do problematiky

Jana Kubrická

Katedra pedagogiky

kubricka@fsps.muni.cz

STRUKTURA PŘEDNÁŠKY

- Gender – definice
- Kulturní podmíněnost genderu
- K historii kategorie gender
- Úrovně genderové analýzy
- Teorie učení genderovým rolím

Jak rozumět pojmu GENDER?

- Sociální rod – tj. Sociální, kulturní a psychické aspekty pohlaví
- Sociální učení
- Sociální konstruktivismus (P.L. Berger a T. Luckmann): Sociální skutečnosti jsou vytvářeny lidmi

PROČ STUDOVAT GENDER?

- Rozpoznat činitele ovlivňující duchovní, sociální, symbolický svět, komunikaci (normy, očekávání, předsudky, instituce, atd.)
  - Genderové role: soubor pravidel, která definují chování, zájmy, hodnoty apod. vhodné pro ženy a muže
  - Společnost „produkuje“ muže a ženy
-
-

KULTURNÍ PODMÍNĚNOST GENDERU

- Naučené kulturní a sociální rozdíly
- Jiné projevy v čase a mezi kulturami
- M. Meadová: různé definice maskulinity a femininity v různých společenstvích
př. kmen Arapešů Nová Guinea – jiný obsah rodičovství pro muže a ženy

Z HISTORIE GENDERU

- USA 70. léta – kontext feministického hnutí – vymezení se proti biologickému determinismu (biologie není náš osud)
  - 90. léta – Men's Studies – mužské jako specifické
  - Zahrnutí obou rodů
  - Rostoucí popularita
  - Souvislost s jinými sociálními kategoriemi
  - Interdisciplinarita
-
-

ÚROVNĚ GENDEROVÉ ANALÝZY

- INDIVIDUÁLNÍ

genderová identita

--

vnitřní pocit mužství nebo ženství

-vliv rodičů, sourozenců, školy, médií

-utváření od 2-3 let

- Ženská: oblast péče, zranitelnost, pasivita, emocionálnost, malá technická zručnost

- mužská: oblast dominance a sebeprosazování, síla, racionalita, nezávislost, technická zručnost

ÚROVNĚ GENDEROVÉ ANALÝZY

.INTERAKCE

„Spíše než vlastnost jednotlivce je gender produkt interakce s ostatními“ (Kimmel 2000)

- gender jako činnost

diferencovaný přístup k ženám a mužům

- různá prezentace sama sebe – různé reakce na ni

ÚROVNĚ GENDEROVÉ ANALÝZY

- INSTITUTE

- rodina – nerovnoměrné rozdělení péče (rodičovská dovolená)

- škola – proměny učitelské profese

- 1872 – jen 2 z 12 učit. ústavů pro Ženy (Průcha 2002)

- trh práce – koncept lineární kariéry

ÚROVNĚ GENDEROVÉ ANALÝZY

- JAZYK

generické maskulinum – mužské názvy osob, o kterých se soudí, že referují také k osobám ženského pohlaví – v AJ a NJ tvary nahrazovány (v EU zakázána inzerce v g.m.)

- asymetrie v mluvnicí (ministryně, ředitelka organizace a člen ochranky zůstali uvěznění ve výtahu) i názvech osob (vrchní sestra/ředitel ošetrovatelské péče)

- asociační testy: status a gender

- alternativy (studující, vyučující atd.)

TEORIE SOCIÁLNÍHO UČENÍ GENDEROVÝM ROLÍM

- Souvislost mezi diferenciací maskulinity a femininity a společensko-kulturními faktory (vzdělání, věk, společenská vrstva) (Oakley 2000)
- větší tlak k přizpůsobení u chlapců
  - Socializace – proces osvojování hodnot, norem, rolí – i genderových (od narození), vědomý i nevědomý přenos
-
-

TEORIE UČENÍ GENDERU

- PSYCHOANALYTICKÁ
    - Freud: sexualita základ genderu, u dívek závist penisu, u chlapců identifikace s otcem – kastrační úzkost
  - TEORIE SOCIÁLNÍHO UČENÍ
    - behaviorismus: princip posilování (přímé a nepřímé) a modelování
  - KOGNITIVNĚVÝVOJOVÉ TEORIE
    - Kohlberg, Piaget: snaha nalézt řád – vzorce a schemata, přiřazování vhodného a nevhodného chování
-
-

TEORIE UČENÍ GENDERU

- SANDRA BEM: Optická skla kultury
    1. Genderová polarizace
(Ženy a muži bytostně odlišní)
    2. Androcentrismus
(mužské nadřazeno ženskému)
    3. Biologický esencialismus
(nerovnosti důsledkem biologických rozdílů)
-
-

ZÁVĚR

- Zviditelnit genderové struktury a hierarchie
- Vyvarovat se sexismu, nereprodukovat stereotypy
- Rozvoj životní dráhy
- Podporovat princip rovných příležitostí pro ženy a muže

DOPORUČENÁ LITERATURA

- Gilligan, C. *Jiným hlasem. Praha: Portál, 2001.*
  - Jarkovská, L. *Rovné příležitosti dívek a chlapců ve vzdělávání. Brno: Nesehnutí, 2003.*
  - Kimmel, M. S. *The Gendered society. Oxford University Press , 2000.*
  - Oakley, A. *Pohlaví, gender a společnost. Praha: Portál, 2000.*
  - Smetáčková, I. (ed.) *Gender ve škole. Otevřená společnost, o. p. s., 2006.*
  - Renzetti, C., Curran, D. *Ženy, muži a společnost. Praha: UK Karolinum, 2003.*
-
-

PŘÍŠTĚ O GENDERU VE VYUČOVÁNÍ

(Jak být genderově citlivými učitelkami a učiteli)

